

Система боротьби з організованою злочинністю у США (досвід організації та функціонування)

Волинець Віталій Вікторович –

старший науковий співробітник Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

У статті охарактеризовано систему спеціальних органів, створених для боротьби з організованою злочинністю у США, а також інших правоохоронних органів цієї країни, до компетенції яких належить боротьба з організованою злочинністю, на підставі чого запропоновано пропозиції щодо поліпшення тієї складової вітчизняної правоохоронної системи, що здійснює боротьбу зі злочинністю.

Ключові слова: організована злочинність, правоохоронні органи, поліція, функції та завдання правоохоронних органів, тероризм, етнічна злочинність.

Актуальність дослідження. Вивчення досвіду США щодо організації системи органів, що здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, обумовлено міркуваннями теоретичного і практичного характеру.

З теоретико-компаративістської точки зору цей досвід стане у нагоді під час аналізу завдань і функцій кожного конкретного правоохоронного органу США, розподілу компетенції, усунення між ними паралелізму та дублювання, що є безсумнівно, корисним і потребує врахування під час реформування правоохоронної системи України. Крім того, важливість вивчення саме досвіду США у боротьбі з організованою злочинністю та створення системи спеціальних правоохоронних органів, що здійснюють правоохоронну практику в цій галузі пояснюється

тим, що саме в цій країні вперше виникла організована злочинність. Як зазначають з цього приводу О. В. Калиновський та В. В. Ремський, організована злочинність фактично виникла в США, її становлення відбувалося декількома етапами. Спочатку (наприкінці 90-х рр. XIX ст.) термін “організована злочинність” був застосований до груп (об’єднань) злочинців, що займалися отриманням нелегального прибутку від організації гральних закладів, проституції, а після введення “сухого закону” – виготовлення та продажу алкогольних напоїв, наркотиків, підроблених грошей. Після Другої світової війни організована злочинність в США переважно пов’язували з добре структурованими злочинними об’єднаннями, спочатку з етнічними емігрантськими, потім у 1950–1960-х рр. – з “сімейно-мафіозними”, які брали під контроль бізнес на певній території, окремих підприємствах, установах дозвілля. З етнічною організованою злочинністю вперше зіштовхнулися в США, коли в XX ст. туди емігрувала велика кількість італійців [1, с. 28].

З практичної точки зору, досвід діяльності суб’єктів боротьби з організованою злочинністю у США обумовлений необхідністю врахування найбільш сучасних прийомів і методів, за допомогою яких у ході правоохоронної практики реалізуються завдання та функції цих органів. Як зазначає з цього приводу Г. Усатий, цікавим і корисним вбачається досвід американських правоохоронних органів по боротьбі з організованою злочинністю, який відображає основні принципи та методи їх роботи щодо протидії організованій злочинності й багато в чому пояснює високі результати у боротьбі з цим злом. Так, законодавство США забезпечує ефективну діяльність правоохоронців, нормативно врегульовуючи порядок досягнення компромісів між правоохоронними органами в особі прокурора зі злочинцем, проти якого висувається обвинувачення. Головними умовами такого компромісу чи угоди є: повне зізнання підозрюваного у вчинених злочинах і його згода співробітничати із органами обвинувачення й давати свідчення проти лідерів злочинного угруповання; відмова від будь-якої протиправної діяльності у майбутньому. Зрозуміло, що на ці умови злочинець йде свідомо, адже такий варіант поведінки не тільки корисний для держави в цілому, а й вигідний для нього особисто, оскільки відносно особи, яка дала письмову згоду на виконання зазначених умов, прокурор може на свій розсуд звільнити її від відповідальності, якщо скоєні нею злочини є не надто тяжкими. Це забезпечує можливість

отримання важливих свідчень, так би мовити з середини злочинних середовищ, крім того, відіграє важливу профілактичну роль, руйнуючи порядки, встановлені у протиправних структурах.

Нарешті, у США належним чином забезпечується захист осіб, які дали згоду на співробітництво з правоохоронними органами (програма “Захист свідків”), і захист цей нормативно врегульований на федеральному рівні. Ще одним із важливих кроків на шляху протидії організованій злочинності стало поєднання зусиль численних правоохоронних установ, що існують у США, та координація їхньої діяльності. Ця концепція реалізовується через низку заходів, головним з яких є створення “цільових сил” та “ударних сил по боротьбі з організованою злочинністю” [2].

Стан наукової розробки тематики. Науковий аналіз організації системи правоохоронних органів США, що здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, було запроваджено у працях таких учених-юристів, як: О. М. Бандурка, В. С. Венедиктов, О. Д. Джуза, Т. О. Гуржій, В. І. Олефір, Р. А. Калюжний, С. Ф. Константинов, А. М. Колодій, В. К. Колпаков, С. Г. Братель, В. М. Плішкін, Г. О. Усатий, О. Н. Ярмиш.

Серед іноземних учених згадану проблему досліджували: Д. Джонсон, С. Вокер, Ч. Каллі, Ф. Смол, Д. Д. Шалягін та ін.

Метою публікації є аналіз (у межах наукової статті) системи правоохоронних органів США, що здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, задля врахування досягнень американської правоохоронної системи при удосконаленні системи правоохоронних органів України, які протидіють злочинності.

Виклад основного матеріалу. Основним правоохоронним органом США, що здійснює боротьбу з організованою злочинністю, є поліція цієї країни. Згідно з офіційними даними Державного Департаменту США, в країні налічується 18 тис. дільниць поліції, із них біля 13 тис. дільниць є місцевими поліцейськими підрозділами загального призначення, 49 – підрозділами штатів, 3 тис. 88 належать до відомства шерифів, а 1 тис. 316 являють собою місцеві поліцейські органи або органи штатів спеціальної юрисдикції (наприклад, транспортна або портова поліція). Поліцейські сили штатів і місцевого рівня сконцентровані головним чином у великих містах і районах, що прилягають до них (приблизно 63 % поліцейських працюють у підрозділах штатів, чисельність яких складається з 100 і більше службовців, що становить майже 5 % від загальної чисельності поліцейських дільниць).

Структура американської поліції залишається локалізованою, децентралізованою й фрагментарною. Однак, між усіма цими відділеннями існує постійна взаємодія на всіх рівнях, що дозволяє рівномірно в залежності від кількості населення і криміногенної ситуації корегувати чисельність поліцейських на місцях. [3].

Крім поліції, боротьбу з організованою злочинністю у США за відповідними напрямками

діяльності здійснюють Міністерство внутрішньої безпеки, Міністерство юстиції, Міністерство оборони та Міністерство поштового зв'язку.

Слід зазначити, що в структурі Міністерства внутрішньої безпеки боротьбою з організованою злочинністю займаються такі підрозділи, як:

1. Служба берегової охорони США. Вона здійснює протидію контрабанді наркотиків, боротьбу з нелегальною міграцією; охорону морських об'єктів, що належать до об'єктів критичної інфраструктури, з метою унеможливлення нападів на них з боку міжнародних кримінальних угруповань [4].

Також службовці берегової охорони розслідують злочини, вчинені на морських судах у територіальних водах Сполучених Штатів Америки. Специфіка даної служби полягає в тому, що в структурі МВБ США берегова охорона є одним із трьох агентств, відповідальних за забезпечення прикордонної безпеки і охорону державного кордону США.

2. Імміграційна і митна поліція США займається боротьбою з незаконною імміграцією, сексуальним насильством щодо неповнолітніх, розповсюдженням дитячої порнографії, торгівлею людьми, боротьбою з порушенням авторських прав.

У межах повноважень вона може конфіскувати в мережі Інтернет доменні імена в зонах адміністрування американськими організаціями (наприклад, .com, .net, .org), на сайтах, які не відповідають вимогам законодавства США або належать до організованих злочинних угруповань.

3. Прикордонна та митна служба США є найбільшою структурною одиницею Міністерства Внутрішньої Безпеки США. Однією з найважливіших її функцій є охорона кордонів Сполучених Штатів Америки, що включає в себе припинення спроб незаконного в'їзду на територію країни, незаконного ввезення наркотиків, зброї та контрабанди, захист американського бізнесу від крадіжки інтелектуальної власності.

4. Секретна служба США. Її співробітники, крім захисту безпеки Президента США та інших вищих посадових осіб держави, здійснюють охорону об'єктів казначейства. Також вони займаються боротьбою з фальшуванням і підробкою державних цінних паперів та проводять розслідування порушень законодавства про обіг державного майна.

В Міністерстві юстиції США також існує п'ять спеціалізованих агентств, що виконують поліцейські функції, в т.ч. пов'язані із боротьбою з організованою злочинністю: бюро алкоголю, тютюну, зброї і вибухівки, управління по боротьбі з наркотиками; Федеральне бюро розслідувань (ФБР); федеральне бюро в'язниць; служба маршалів США.

1. Бюро алкоголю, тютюну, зброї і вибухових речовин здійснює розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним застосуванням вогнепальної зброї, її виробництвом, зберіганням, а також вибухових речовин. До компетенції агентства належить розслідування терористичних актів, під-

палів і вибухів, а також контроль за незаконним обігом алкогольної та тютюнової продукції.

2. Управління по боротьбі з наркотиками. До повноважень цього управління, які безпосередньо стосуються боротьби з організованою злочинністю, належать контроль за обігом наркотичних речовин усередині країни, запобігання виробництву подібних речовин в іноземних країнах.

3. Федеральне бюро розслідувань. Ця поліцейська установа виконує функції головного координаційного центру держави по боротьбі зі злочинністю в США, а також поєднує функції контррозвідки, політичної поліції та карного розшуку. Найбільша кількість кримінальних розслідувань приходить саме на цю службу.

До структури ФБР входять такі спеціальні "поліцейські" відділи, як кримінально-слідчий відділ і відділ з контртероризму.

Кримінально-слідчий відділ є найбільшим підрозділом ФБР, який розслідує злочини, вчинені на расовому ґрунті, шахрайство, корупційні злочини, викрадення людей, пограбування банків, серійні вбивства тощо.

Відділ з контртероризму (JTTFs) здійснює заходи по боротьбі з тероризмом, займається розслідуванням крадіжок особистих даних.

Крім того, для боротьби з етнічною організованою злочинністю (бандами, синдикатами, мафією) використовуються спеціальні підрозділи ФБР (FBI SWAT) – штурмові групи зі спеціальним армійським озброєнням, які існують у кожному з 56 регіональних відділів ФБР і застосовують спеціальну тактику знешкодження злочинців при проведенні спецоперацій, в яких потрібні здібності та навички, що виходять за рамки можливостей звичайних поліцейських.

4. Федеральне бюро в'язниць США – федеральна служба, що здійснює виконання кримінального покарання за вироками федеральних судів. За своїми завданнями і функціями вона практично нічим не відрізняється від Державної пенітенціарної служби України, але з однією суттєвою особливістю – співробітники даної служби забезпечують роботу лише федеральних в'язниць країни, в яких відбувають покарання виключно засуджені федеральними судами США. Всі інші в'язні, що засуджені судами штатів, відбувають покарання у в'язницях штатів, які підпорядковуються керівництву в'язниці та губернаторам штатів.

5. Служба маршалів США забезпечує безпеку суддів, присяжних, прокурорів, свідків і членів їх сімей (саме вони реалізують програму захисту свідків), а також розшук злочинців-утікачів (у тому числі іноземних громадян, які переховуються в США, підозрюваних у скоєнні злочинів), їх арешт і екстрадицію.

Завершуючи аналіз організації системи правоохоронних органів США, що здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, необхідно зазначити, що:

1. На відміну від України, де функції боротьби з організованою злочинністю, здебільшого, сконцентровані в межах двох правоохоронних відомств (МВС України, СБ України),

у США існує значна кількість спеціалізованих правоохоронних відомств (агентств), які здійснюють за певними напрямками боротьбу з конкретними видами організованої злочинності. Це дозволяє, з одного боку, усунути між ними конфлікт компетенції та конфлікт інтересів, мати у своїх лавах висококласних і профільних фахівців, що спеціалізуються на виявленні та розкритті конкретних видів злочинів. З іншого боку, наявність такої кількості правоохоронних органів потребує значних фінансових ресурсів держави на їх утримання, а, отже, вимагає від правоохоронних органів високоякісних результатів роботи.

2. У ході реформування правоохоронних органів України, в т.ч. і тих, що здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, досвід організації подібних органів США може стати у нагоді, оскільки він надає можливість визначити роль і місце органів, що здійснюють боротьбу з організованою злочинністю в системі державного механізму США (відповідні правоохоронні підрозділи в структурі міністерств, що здійснюють правоохоронні та регулятивні функції), та врахувати цей досвід в Україні.

Список використаних джерел

1. Калиновський О. В. Етнічна організована злочинність: історія та сучасність / Калиновський О. В., Ремський В. В. // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2010. – № 23. – С. 28–36.
2. Усатий Г. О. Боротьба з організованою злочинністю: нові шляхи [Електронний ресурс] / Г. О. Усатий. – Режим доступу : <http://inter.criminology.onua.edu.ua/?p=1200>.
3. Шалягин Д. Д. Полиция США – Организационные и правовые основы деятельности : дис. канд. юрид. наук : 12.00.02 / Шалягин Дмитрий Дмитриевич. – М., 1998. – 175 с. Библиогр.: с. 17-19. – 61:98-12/370-7.
4. Офіційний сайт Державного Департаменту США / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.state.gov/>.

В статті охарактеризована система спеціальних органів, створених для боротьби з організованою злочинністю в США, а також інших правоохоронних органів цієї країни, компетенція яких включає боротьбу з організованою злочинністю, на основі чого внесені пропозиції по удосконаленню цієї складової національної правоохоронної системи, яка здійснює боротьбу з злочинністю.

The article described U. S. law enforcement system, which carries out the fight against organized crime, the features of the tasks and functions of these bodies are given, the measures to improve the domestic law enforcement agencies are proposed.

Стаття надійшла до редакції журналу 6 травня 2014 року.